

65
SV

FACTS

Europeiska arbetsmiljöbyrån

ISSN 1681-2182

Din rätt till ett arbete i en sund och säker miljö – råd till unga

Om du råkar ut för en olycka eller skadar hälsan i jobbet kanske du får lida av sviterna resten av livet – något att ta på fullaste allvar. Här får du information om vad du har för rättigheter och skyldigheter. I ett separat faktablad kan du läsa om vilka faror du ska vara särskilt uppmärksam på.

Varför så mycket prat om arbetsmiljön?

Europeiska siffror visar att unga arbetstagare mellan 18 och 24 år löper 50 % större risk att skadas på arbetet än någon annan åldersgrupp. Varje år är det hundratusentals ungdomar i Europa som skadar sig på arbetsplatsen eller blir sjuka på grund av sitt arbete. Tragiskt nog mister några livet och somliga överlever inte ens sin första arbetsdag. Andra arbetsskador och sjukdomar som cancer, dålig rygg och nedsatt hörsel utvecklas långsamt över tid. Det skulle gå att förhindra de flesta av dessa tragedier.

Du som är ung när du börjar jobba kan vara mer utsatt för risker om du inte är helt fysiskt och psykiskt mogen. Och är du under 18 år får du enligt lag inte utföra vissa farliga jobb.

Eftersom du är ny i jobbet och på arbetsplatsen saknar du erfarenhet och vet inte vilka arbetsmiljöriskerna är, vad din arbetsgivare ska göra åt dem och vad du själv ska göra. Att förstå vad det kan finnas för risker och hur man ska kunna göra miljön säker kräver inte bara sunt förnuft utan också iakttagelseförmåga, utbildning och erfarenhet. Du har rätt att ifrågasätta sådant som verkar riskfyllt, men du kanske inte känner dig tillräckligt självsäker för att säga ifrån, eller också blundar du för vissa saker eftersom du vill bevisa för din arbetsgivare och dina kamrater att du går in för uppgiften och inte är rädd.

Bara statistik?

En 17-årig flicka som sommarjobbade på ett bageri miste en del av ett finger i en bakmaskin. Hon hade bara arbetat i en timme när handen drogs in i maskinen. Man hade rapporterat att det var fel på säkerhetsmekanismen men någon översyn var inte planerad. Flickan hade inte fått någon utbildning i hur maskinen fungerade och arbetsledaren visste inte att hon använde maskinen.

En 18-åring som arbetade på en byggsplats dog efter de skador han fick då en lyftkran tappade sin last på 750 kilo över honom från fem meters höjd. Ungdomarna hade varken fått rätt arbetsuppgifter eller ordentlig utbildning. Företaget var dessutom inte så noga med säkerhetsrutinerna.

Viktigt för dig

Hälsa och säkerhet handlar inte bara om en massa fåniga och tråkiga regler utan om din hälsa och säkerhet nu och i framtiden så att du ska kunna njuta helt och fullt av livet. Du ska inte behöva riskera liv och lem på jobbet.

Men det handlar inte bara om att jobbet ska vara riskfritt för dig, du behöver också få veta hur du ska bära dig åt för att inte utsätta dina kolleger för risker. Tänk efter hur du skulle känna det om det hände en kollega något på grund av en manöver du utfört, även om det inte var ditt fel.

Därför behöver du känna till sådant som har med en sund och säker arbetsmiljö att göra, vad din arbetsgivare ska göra för att skydda dig, vad du själv ska göra och vad du har för rättigheter.

Chefen är ansvarig för din säkerhet

Alla arbetsgivare är såväl juridiskt som moraliskt skyldiga att skydda dig. De ska ta reda på vad det finns för hälso- och säkerhetsrisker på arbetsplatsen, bedöma riskerna och vidta skyddsåtgärder. Med fara menas allt som kan orsaka sjukdom eller skada. Med risk menas sannolikheten att det ska inträffa. De flesta olyckor beror på att man inte har gjort någon ordentlig riskbedömning eller att man inte vidtagit några åtgärder för att få bukt med dem. Det kan gälla buller, kemikaliehantering, lyft, att dra ledningar, sitta framför en datorskärm hela dagen, men också att bli mobbad av chefer eller kolleger. Arbetsgivarna ska också se till att det finns särskilt skydd för grupper av arbetstagare som kan vara speciellt utsatta för risker, däribland ungdomar. De

ska t.ex. se till att du får arbetsuppgifter som du klarar av och den tillsyn som krävs.

Extra skydd om du är under 18

Om du är under 18 år gäller särskilda skyddsåtgärder. Du får inte utföra arbete

- som du inte är fysiskt eller psykiskt mogen för,
- där du utsätts för giftiga ämnen,
- där du utsätts för skadlig strålning,
- som innebär hälsorisker på grund av alltför höga temperatur-, buller- eller vibrationsnivåer,
- som kan vålla olyckor på grund av att du saknar erfarenhet, utbildning eller säkerhetsmedvetande.

Går du fortfarande i grundskolan är det nödvändigt att du får sakkunnig ledning och att arbetsgivaren kan garantera ordentligt skydd under yrkesutbildningen.

I faktabladet "Skydd för unga på arbetsplatsen" får du veta mer om vilka begränsningar som gäller för olika arbetsuppgifter, ålder och arbetstider, och vilka åldersgränser som gäller för lätta sommarjobb och jobb efter skolan om du fortfarande går i grundskolan och får lov att arbeta. Vill du veta exakt vad som gäller kan du gå till respektive lands lagstiftning.

Ha koll – ta reda på dina rättigheter

Du har rätt att

- få veta vad som kan vara farligt på arbetsplatsen, vad du ska göra för att inte äventyra din säkerhet och hur du ska bete dig i en krissituation eller om det händer en olycka,
- få kostnadsfri information och utbildning som är kopplad till jobbet i fråga,
- få nödvändig skyddsutrustning, även den kostnadsfri,

- delta: ställa frågor, rapportera sådant som kan äventyra säkerheten, ta del i diskussioner med arbetsgivaren om olika säkerhetsfrågor.

Är du osäker på om jobbet och vad du ombuds göra är riskfritt är det både din rättighet och din skyldighet att tala med arbetsledaren om det som oroar dig. Slutligen har du rätt att vägra utföra arbete som inte är riskfritt. Du behöver inte göra något farligt endast för att chefen säger åt dig att göra det eller på grund av att alla andra gör det.

Ha koll – uppträd ansvarsfullt

Säkerheten är inte bara arbetsgivarens ansvar och arbetet är ingen lek. Lagen säger att du ska ta hand om dig själv och andra och att du ska samarbeta med arbetsgivaren om en sund och säker arbetsmiljö. Du ska t.ex.

- följa samtliga säkerhetsföreskrifter och anvisningar för hur du ska använda utrustning och maskiner, säkerhetsmekanismer och personlig skyddsutrustning som handskar och masker, och
- rapportera allt som kan vara farligt för hälsan och säkerheten till din arbetsledare.

Vem kan hjälpa?

- Tala med chefen om problemet.
- Tala med skyddsombudet eller fackrepresentanten om det finns en sådan.
- Finns det en läkare, sjuksköterska eller annan vårdpersonal på arbetsplatsen, kan du tala med dem, och går du till husläkaren med dina problem, ska du berätta vad du jobbar med.
- Tala med dina föräldrar.
- Går du fortfarande i skolan kan du tala med dina lärare eller meddela den som ordnat praktikantplatsen eller arbetsförmedlaren.
- Tala med en vuxen som du har förtroende för.
- Om det är nödvändigt och du vill anföra klagomål, kontakta arbetsmiljöombudet/yrkesinspektören.

Här får du veta mer: information om unga och säkerheten på jobbet: <http://ew2006.osha.eu.int/>; information om faror och risker på olika arbetsplatser: <http://osha.eu.int/>; bland informationskällorna finns också arbetsmiljöverket, fackföreningarna och fackförbunden i respektive land.

Mer information om svensk lagstiftning finns att få från Arbetsmiljöverket, SE-171 84 Solna, www.av.se

Europeiska arbetsmiljöbyrån

Gran Via 33, E-48009 Bilbao
Tfn (34) 944 79 43 60, fax (34) 944 79 43 83
E-post: information@osha.eu.int

© Europeiska arbetsmiljöbyrån. Kopiering tillåten vid angivande av källan. Printed in Belgium, 2006

